

VÄSTERÅS STAD

Sammanställt av Kenneth Linder, Västerås stad
Stadsledningskontoret

2011-06-16

Diariennr

Sid 1

Er referens

Monica Ericsson Västerås stad
Monica Berglund Landstinget i Västmanland
Monica Ericsson Bertilsson
Västmanlands Kommuner och Landsting
Sofia Wallström Länsstyrelsen i Västmanland

UNDERLAG FÖR OMVÄRLDSANALYS, VÄSTMANLAND

På uppdrag av SAM- gruppen har material sammanställts från olika organisationer som stöd och underlag till arbetet med en Länsplan.

Länsplanen skall inledningsvis fokuseras på tre delområden:
Fysisk planering, Infrastruktur och kommunikationer samt Arbetsmarknad och kompetensförsörjning.

Sammanställningen av materialet följer i stort den uppdragsbeskrivning (2011-05-02) som SAM-gruppen tagit fram.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Beskrivning av basfakta (uppgifter från)	sidan
Befolkningsutveckling (Västerås stad)	3-5
Näringslivsstruktur (Västerås stad)	6
Nyregistrering av företag och Ung Företagsamhet (UF)	7-13
Utbildningsnivå (Västerås stad)	14
Sysselsättning och arbetslöshet (Västerås stad och Af)	15-21
Utrikesfödda (Västerås stad)	22
Sammanräknad förvärvsinkomst (Västerås stad)	22
Pendling inom och utom länet (Västerås stad)	23-24

Beskrivning av funktionella regionala samband

Betydelsen av funktionella regioner (Bo Wictorin)	25-26
Sjukvård /Hälsa (landstinget)	26-30
Husprisutvecklingen (Västerås stad) (SCB)	31-34
Investeringskvot (Industrins ekonomiska råd)	35

Underlag till omvärldsanalys-funktionella samband

(Länsstyrelsen i Västmanland)

Se separat innehållsförteckning

Rubriker

Internationalisering	5
Innovationssystemet	8
Tillgång och kvalitet i utbildningssystemet	15
Regionala funktioner och målpunkter utanför länet	27
Regionala samband för regional tillväxt ur perspektivet kvinnor/män	29
Funktionella samband för Västmanlands län avseende integration	35
Godstransporter	43
Markanvändning	45
Vattenkvalitet	55
Klimat	59
Energiomställning	61
Vindkraft	62
Miljömål	64

Befolkningsutveckling och ålderssammansättning

Förändring av folkmängden under 25 år, 1985-2010

Kommun/Region	Antal		Förändring 1985-2010	
	1985	2010	Antal	Procent
Arboga	14 441	13 285	-1 156	-8
Fagersta	13 989	12 443	-1 546	-11,1
Hallstahammar	16 854	15 175	-1 679	-10
Heby	13 088			
Kungsör	8 322	8 089	-233	-2,8
Köping	26 371	24 905	-1 466	-5,6
Norberg	6 485	5 723	-762	-11,8
Sala	21 000	21 535	535	2,5
Skinnskatteberg	5 271	4 445	-826	-15,7
Surahammar	11 234	9 949	-1 285	-11,4
Västerås	117 706	137 207	19 501	16,6
Västmanlands län	254 761	252 756	-2 005	-0,8
Riket	8 358 139	9 415 570	1 057 431	12,7

*Heby tillhör sedan första januari 2007 Uppsala län.

Källa: Statistiska Centralbyrån, www.scb.se

Befolkningsutvecklingen i Västmanlands län har tvärtemot utvecklingen i riket varit negativ. Under perioden 1985-2010 minskade folkmängden med cirka 2 000 personer (Heby borträknat). Procentuellt sett betyder det en minskning med 1 procent under perioden. Det är endast Västerås och Sala som kan uppvisa en positiv befolkningsutveckling. Västerås har också under denna period haft en högre tillväxttakt än vad riket totalt har haft. Största befolkningsminskningen noteras i Skinnskatteberg. Fagersta, Norberg och Surahammar har förlorat drygt 10 procent av sin folkmängd under perioden. År 1985 var Västmanlands andel av rikets folkmängd 3,05 procent. Idag har denna andel sjunkit till 2,68 procent.

Förändring av folkmängden 2009-2010

Kommun/Region	Antal		Förändring 2009-2010	
	2009	2010	Antal	Procent
Arboga	13 302	13 285	-17	-0,1
Fagersta	12 249	12 443	194	1,6
Hallstahammar	15 127	15 175	48	0,3
Kungsör	8 116	8 089	-27	-0,3
Köping	24 847	24 905	58	0,2
Norberg	5 730	5 723	-7	-0,1
Sala	21 499	21 535	36	0,2
Skinnskatteberg	4 567	4 445	-122	-2,7
Surahammar	9 980	9 949	-31	-0,3
Västerås	135 936	137 207	1 271	0,9
Västmanlands län	251 353	252 756	1 403	0,6
Riket	9 340 682	9 415 570	74 888	0,8

Källa: Statistiska Centralbyrån, www.scb.se

Västerås svarar för 54 procent av folkmängden i länet. Under år 2010 ökade folkmängden i Västmanlands län med drygt 1 400 personer. Merparten av ökningen står naturligtvis Västerås för, men procentuellt var ökningen allra störst i Fagersta med närmare 200 fler invånare. De allra minsta kommunerna Skinnskatteberg, Norberg och Kungsör fortsätter att förlora invånare. Största tappet noteras för Skinnskatteberg som minskar sin befolkning med drygt 120 personer, eller uttryckt i procent med -2,7 procent.

Folkmängd 2010-12-31 i Västmanlands län jämfört med riket

Ålder	Västmanlands län				Riket	
	Antal		Procent		Procent	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
0-4	6 729	7 182	2,7	2,8	2,9	3,1
5-9	6 545	6 891	2,6	2,7	2,7	2,8
10-14	6 470	6 743	2,6	2,7	2,5	2,7
15-19	8 557	8 775	3,4	3,5	3,2	3,4
20-24	7 841	8 447	3,1	3,3	3,3	3,4
25-29	6 630	7 156	2,6	2,8	3	3,2
30-34	6 790	7 087	2,7	2,8	3	3,2
35-39	7 807	8 105	3,1	3,2	3,3	3,4
40-44	8 525	9 088	3,4	3,6	3,4	3,5
45-49	8 658	9 068	3,4	3,6	3,4	3,5
50-54	7 572	8 046	3	3,2	3,1	3,1
55-59	7 761	7 751	3,1	3,1	3	3
60-64	8 831	8 839	3,5	3,5	3,3	3,3
65-69	8 097	7 768	3,2	3,1	2,9	2,9
70-74	6 061	5 755	2,4	2,3	2,2	2
75-79	4 781	4 022	1,9	1,6	1,8	1,4
80-84	4 291	2 965	1,7	1,2	1,5	1,1
85-89	3 031	1 716	1,2	0,7	1,1	0,6
90-94	1 376	569	0,5	0,2	0,5	0,2
95-99	313	71	0,1	0	0,1	0
100-	40	6	0	0	0	0
Totalt	126 706	126 050	50,1	49,9	50,2	49,8

Källa: Statistiska Centralbyrån, www.scb.se

Det är framförallt i de viktiga åldrarna 25-29 år och 30-34 år som Västmanlands län har lägre andelar än vad riket har. Vi har också något högre andelar bland yngre pensionärer i åldrarna 65-69 år. Överlag finns det något högre andelar både män och kvinnor i åldrarna över 70 år i Västmanlands län jämfört med riket. I den andra änden av skalan kan konstateras att andelen riktigt unga, 0-4 åringar, är något lägre i Västmanlands län än i riket. Totalt sett skiljer sig inte fördelningen av män och kvinnor i befolkningen sig från fördelningen i riket.

Näringslivsstruktur

Förvärvsarbetande kvinnor och män efter bransch 2009 (SNI 2007)

Näringsgren	Antal Västmanlands län			Antal Riket		
	kvinnor	män	totalt	kvinnor	män	totalt
Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske	355	1 338	1 693	15 526	60 672	76 198
Tillverkning och utvinning	5 433	17 745	23 178	142 463	452 748	595 211
Energiförsörjning; miljöverksamhet	300	1 012	1 312	10 311	34 464	44 775
Byggverksamhet	644	6 922	7 566	22 737	265 795	288 532
Handel	5 389	6 915	12 304	239 503	290 115	529 618
Transport och magasinering	987	3 265	4 252	49 360	169 227	218 587
Hotell- och restaurangverksamhet	1 297	1 109	2 406	71 002	58 814	129 816
Information och kommunikation	844	1 764	2 608	52 018	113 902	165 920
Finans- och försäkringsverksamhet	626	451	1 077	47 305	41 582	88 887
Fastighetsverksamhet	659	1 026	1 685	24 607	41 905	66 512
Företagstjänster	4 597	5 456	10 053	202 508	255 188	457 696
Offentlig förvaltning och försvar	3 329	2 337	5 666	134 859	105 551	240 410
Utbildning	9 185	2 656	11 841	333 986	111 494	445 480
Vård och omsorg; sociala tjänster	14 917	2 800	17 717	580 225	119 957	700 182
Kulturella och personliga tjänster	2 335	1 543	3 878	106 896	80 128	187 024
Näringsgren okänd	525	465	990	25 715	20 180	45 895
Näringsgren okänd	525	465	990	25 715	20 180	45 895
Totalt	51 422	56 804	108 226	2 059 021	2 221 722	4 280 743

Källa: SCB

Den enskilt största branschen i Västmanlands län är ”Tillverkning och utvinning”. Mer än var femte (21,4 procent) förvärvsarbetande återfinns i den branschen att jämföra med rikets 13,9 procent. Länets dominans av tillverkande industrier består således, men mycket har förändrats inom branschen när det gäller karaktären i arbetena. Den näst största branschen i länet är ”Vård och omsorg, sociala tjänster”, där närmare 18 000 förvärvsarbetande återfinns. Det motsvarar drygt 16 procent av alla förvärvsarbetande. Det är samma andel som i riket i stort. ”Handel”, ”Utbildning” och ”Företagstjänster” är de branscher som kommer efter ”Vård och omsorg”. Totalt i länet är drygt 108 000 personer förvärvsarbetande i länet. Det motsvarar 2,53 procent av alla förvärvsarbetande att jämföra med länets andel av rikets befolkning som är 2,68 procent. Fördelningen mellan kvinnor och män inom respektive bransch är mycket lika den som finns i riket. Dock är kvinnorepresentationen i ”Finans- och försäkringsverksamhet” högre i Västmanland än i riket.

Nyregistrerade företag och Ung Företagsverksamhet

Nystartade företag 1990-2009

År	Region		Västmanlands län/Riket (%)
	Västmanlands län	Riket	
1990	790	27 250	2,9
1991	777	22 760	3,4
1992	557	20 910	2,7
1993	547	22 390	2,4
1994	851	34 670	2,5
1995	882	35 000	2,5
1996	785	36 010	2,2
1997	844	37 040	2,3
1998	751	34 040	2,2
1999	720	35 820	2
2000	807	38 745	2,1
2001	734	35 517	2,1
2002	812	37 348	2,2
2003	915	36 413	2,5
2004	934	41 792	2,2
2005	1 023	43 932	2,3
2006	1 008	44 386	2,3
2007	1 244	57 194	2,2
2008	1 216	57 801	2,1
2009	1 186	59 597	2

Fr o m 2007 ingår branschgrupperna jord- och skogsbruk, fiske samt fastighetstjänster som tidigare ej redovisats

Källa: Tillväxtanalys, www.tillvaxtanalys.se

År 1991 var Västmanlands läns andel av nystartade företag som högst om vi studerar perioden år 1990-2009. Vid detta tillfälle motsvarade nystartade företag i länet 3,7 procent av alla nystartade företag i riket. Sedan dess har andelen stadigt legat kring drygt 2 procent, men nådde ett lägsta värde år 2009 med 2 procent. Antalet nystartade företag i Västmanland var som störst år 2007 då 1 244 nya företag startade.

Nyföretagandet i riket var som störst år 2009.

Under 2000-talet har hittills startat 9 879 nya företag i Västmanlands län.

Nystartade företag 2009 per 1000 invånare (16-64 år)

Region	Antal nystartade företag	Nya företag per 1000 invånare
Stockholms län	18 071	13,5
Uppsala län	2 169	9,9
Södermanlands län	1 499	9
Östergötlands län	2 102	7,7
Jönköpings län	1 645	7,8
Kronobergs län	1 035	9
Kalmar län	1 136	7,8
Gotlands län	424	11,7
Blekinge län	758	8
Skåne län	8 750	11,1
Hallands län	1 741	9,4
Västra Götalands län	9 588	9,5
Värmlands län	1 248	7,3
Örebro län	1 289	7,3
Västmanlands län	1 186	7,5
Dalarnas län	1 438	8,4
Gävleborgs län	1 329	7,7
Västernorrlands län	1 165	7,8
Jämtlands län	761	9,6
Västerbottens län	1 095	6,6
Norrbottnens län	1 168	7,4
Riket	59 597	10

Källa: Tillväxtanalys, www.tillvaxtanalys.se

Nyföretagandet uttryckt som nystartade företag per 1000 invånare i åldern 16-64 år ligger långt ner på listan om länen i Sverige rangordnas. Nya företag per 1000 invånare i åldern 16-64 år var 7,5 i Västmanlands län och 10 i riket. Nyföretagandet uttryckt på det här sättet är i nivå ett antal andra län i Mellansverige såsom Örebro, Värmlands och Östergötlands län. Högst företagande mätt på det här sättet återfinns i Stockholms län, Gotlands och Skåne län. Allra lägst nyföretagande per 1000 invånare finns i Västerbottens län. Observera att nyföretagandet avser just år 2009 och inget annat.

Nystartade företag 2009 procentuellt fördelade på län och kön

Län	Kvinnlig ledning %	Nya företag per 1 000 kvinnor*	Manlig ledning%	Nya företag per 1 000 män*
Stockholms län	34,3	9,3	59,1	15,9
Uppsala län	33,2	6,6	61,3	12,1
Södermanlands län	35,2	6,4	58,6	10,4
Östergötlands län	31,5	5	62,8	9,4
Jönköpings län	31,2	5	63,8	9,7
Kronobergs län	31,5	5,9	63,3	11
Kalmar län	32	5,1	61,1	9,4
Gotlands län	38	9	55,9	12,9
Blekinge län	32,3	5,4	62,7	9,6
Skåne län	33,5	7,5	61	13,4
Hallands län	32,8	6,2	59,9	11,2
Västra Götalands län	31,6	6,1	62,2	11,6
Värmlands län	33,3	5	60,3	8,6
Örebro län	32	4,7	62,9	9,1
Västmanlands län	36,8	5,6	58,2	8,5
Dalarnas län	32,6	5,6	62,2	10,1
Gävleborgs län	31,2	4,9	63,1	9,5
Västernorrlands län	30,7	4,9	64,3	9,7
Jämtlands län	31,1	6,1	61,1	11,4
Västerbottens län	30,8	4,2	64,2	8,2
Norrbottnens län	32,3	5	61,6	8,8
Riket	33,1	6,7	60,9	11,9

Källa: Tillväxtanalys, www.tillvaxtanalys.se

*) Befolkning i ålder 16-64 år.

När det gäller nyföretagande med kvinnlig ledning toppar Västmanlands län. 37 procent av de nystartade företagen i Västmanland under år 2009 hade kvinnlig ledning. Det är drygt 3 procentenheter högre än i riket totalt. Uttryckt som nyföretagande per 1000 kvinnor i åldern 16-64 år ligger dock Västmanlands län under riksgenomsnittet. I Västmanland nystartade 5,6 företag per 1000 kvinnor år 2009, att jämföra med riket, 6,7.

När det gäller nystartade företag per 1000 män i åldern 16-64 år ligger Västmanlands län på näst sista plats bland rikets län. Endast Västerbottens län har ett sämre nystartande bland männen. Uttryckt som nystartade företag per 1000 män i åldern 16-64 år är antalet i Västmanlands län 8,5, medan rikets siffra är 11,9.

Bruttoregionprodukt per invånare 2008. Tusental kronor, löpande priser

Kommun/Region	BRP per invånare tusental kronor	Index riket=100
Arboga	231	66
Fagersta	423	122
Hallstahammar	202	58
Kungsör	216	62
Köping	327	94
Norberg	182	52
Sala	215	62
Skinnskatteberg	211	61
Surahammar	212	61
Västerås	339	97
Västmanlands län	302	87
Riket	348	100

Källa: Statistiska Centralbyrån, avd för nationalräkenskaper

Bruttoregionprodukten uttryckt per invånare i tusentals kronor är i Västmanlands län 87 procent av rikets värde. Det är endast Fagersta som når upp till nivåer över rikets och då ganska rejält, med 22 procent över rikets nivå. I Västerås ligger värdet väldigt nära rikets, men når ändå inte riktigt upp till den nivån. Lägst BRP per invånare har Norberg.

Ung Företagsamhet i Västmanland

Sammanfattning av verksamhet Föreningen Ung Företagsamhet i Västmanland tillhandahåller utbildningskoncept inom företagsamhet och entreprenörskap till grund- och gymnasieskola:

1. Vårt samhälle rek . årskurs 2-5
  2. Se möjligheterna, rek årskurs 6-9
  3. UF-företagande, gymnasiet
  4. UF-alumni, nätverk för före detta UF-företagare
- Från att vara en organisation som arbetar med ett verktyg för gymnasieskolan, har Ung Företagsamhet tagit klivet till att vara en organisation som erbjuder verktyg i entreprenörskap för *alla åldrar inom grund- och gymnasieskola*. Föreningen Ung Företagsamhet i Västmanland arbetar med tre spår,
- rekrytering av skolor över hela länet (rekrytering och drift av koncepten)
  - idéspredning
  - finansiering av verksamheten

Drift av konceptet UF-företagande är komplext, med omfattande service och support till elever och lärare för framgångsrikt UF-företagande. I det ingår att även arrangera en regional mässa i UF-företagande varje år. Under läsåret 2010/2011 deltog 417 av totalt 550 UF-elever från hela länet som utställare på mässan vilket synliggör storleken på arrangemanget. Cirka 60 personer från näringsliv och organisationer rekryteras årligen till jurygrupper kring de 13 tävlingar som arrangeras regionalt. Hela UF-året inklusive mässarrangemanget är omfattande, både i tid och i kostnader räknat. Förutom support och service genomförs skolbesök och grundutbildningar i koncepten, helt kostnadsfritt för skolorna.

Idéspredning och samverkan är ytterligare ett inslag och ett av organisationens syften är att vara en bro mellan skola och näringsliv och framför allt verka för ökad företagsamhet och ett ökat entreprenörskap. Regelbunden kommunikation och relationsskapande är viktiga inslag i föreningens arbete, liksom arbetet med att säkerställa finansieringen.

Historik -organisation Ung Företagsamhet har funnits i Sverige i mer än 30 år. Den ideella föreningen Ung företagsamhet i Västmanland bildades 1995 och har sedan starten haft sin hemvist i Västerås men verkar över hela länet. I takt med kännedom om föreningen och dess erbjudande till länets skolor och expansion av antal elever och skolor som använder konceptet UF-företagande, har föreningen ökat bemanningen successivt och har idag två heltidsanställda. Uppdraget har utvecklats genom åren och ställer allt högre krav på kompetens hos medarbetare i föreningen. Från att drivas av eldsjälar och unga anställda har föreningen vidareutvecklats och är idag en etablerad aktör och samarbetspartner till många skolor och kommuner. Föreningens anställda utgörs idag av högskoleutbildad personal från områdena utbildning, kommunikation och innovation. Genomsnittlig anställningstid och ålder har stigit på senare år.

Historik - utveckling Nedanstående bild visar genomslagskraften i UF-företagande i Västmanlands län åren 2005 – 2011. Cirka 15 procent av årskullen driver idag UF-företag. Årskullen definieras som summan av årskurs 2 och 3 på gymnasiet, dividerat med 2.

Lite om fördelningen över länets kommuner, UF-företagande 2010-2011

Ungdomarna rör sig över länet och går på gymnasieskolor utanför sin hemort. I Västerås finns det många gymnasieskolor medan det i länet i regel finns en eller ingen gymnasieskola. Med det i åtanke fördelar sig UF-företagande läsåret 2010/2011 som följande på gymnasieskolorna i de kommuner där det finns gymnasieutbildning:

Arboga 37 UF-elever 6,8% Fagersta 50 UF-elever 9,2% Hallstahammar 11 UF-elever 2,0% Köping 27 UF-elever 4,9% Sala 12 UF-elever 2,1% Västerås 411 UF-elever 75% **Summa: 548 UF-elever 100%**

Fakta kring könsfördelning UF-företagandet fördelar sig lika mellan könen. Under läsåret 2010/2011 driver 271 flickor och 277 pojkar UF-företag. Det är även en jämn fördelning, 50/50 vad gäller VD-rollen i UF-företaget.

Framtid – organisationen nationellt Genom regeringens strategi och skolverkets uppdrag att stimulera och öka entreprenörskap och det entreprenöriella lärandet i grund- och gymnasieskola ser Ung Företagsamhet att behovet av de utbildningskoncept som erbjuds finns och är ökande. Organisationen har som ambition att ytterligare stärka sin profil som en organisation som har lång erfarenhet av att arbeta med entreprenörskap i skolan och vill gå mot en roll med mer uttalat ansvar i frågorna i stort och helt enkelt vara auktoritet på området. Under läsåret 2011/2012 lanserar Ung Företagsamhet läromedel i det nya ämnet entreprenörskap som finns inom svensk gymnasieskola från och med hösten 2011.

Framtid- regionalt perspektiv i Västmanland Föreningen har under våren 2011 antagit en ny målbild och övergripande verksamhetsplan som tydligt markerar expansion och breddning.

Ett par mål fram till 2013/2014:

- UF-företagande: 25% av årskullen driver UF-företag (idag 15%)
- För koncepten Vårt samhälle och Se möjligheterna: 10% av kullen har någon gång under sin utbildning genomfört utbildningskoncepten (ingen statistik finns ännu)
- Finansiering: en fördelning av finansiering från det offentliga (starkare stöd från kommunerna alternativt ett regionförbund!), det fria näringslivet (fler partners) samt nationellt fördelade medel som minskar sårbarheten. En halv årsbudget i eget kapital (idag inget eget kapital)

Ambitiösa målsättningar regionalt som ställer krav på trygg finansiering och på tillräcklig bemanning. Idag saknas båda delarna.

Kommentar till målen och föreningens förutsättningar För vissa UF-regioner är regionförbunden den givna partnern. Det saknar UF Västmanland, både när det gäller verksamhet och finansiering.

För rekrytering av skolor och dialog med alla intressenter för skola i en kommun så är det oerhört tidskrävande och svårgenomträngligt för en ideell organisation. Att nå potentiella UF-elever inför ett kommande läsår är en utmaning och måste göras om varje år då det idag är den enskilde lärarens beslut som avgör om det ska erbjudas UF-företagande eller inte. Lärarna har helt klart en gatekeeper-roll. Vissa skolledningar uppmanar till UF-företagande

Ung Företagsamhet i Västmanland

Sammanfattning av verksamhet

Föreningen Ung Företagsamhet i Västmanland tillhandahåller utbildningskoncept inom företagsamhet och entreprenörskap till grund- och gymnasieskola:

1. Vårt samhälle rek . årskurs 2-5
2. Se möjligheterna, rek årskurs 6-9
3. UF-företagande, gymnasiet
4. UF-alumni, nätverk för före detta UF-företagare

Från att vara en organisation som arbetar med ett verktyg för gymnasieskolan, har Ung Företagsamhet tagit klivet till att vara en organisation som erbjuder verktyg i entreprenörskap för *alla åldrar inom grund- och gymnasieskola*. Föreningen Ung Företagsamhet i Västmanland arbetar med tre spår,

- rekrytering av skolor över hela länet (rekrytering och drift av koncepten)
- idéspredning
- finansiering av verksamheten

Drift av konceptet UF-företagande är komplext, med omfattande service och support till elever och lärare för framgångsrikt UF-företagande. I det ingår att även arrangera en regional mässa i UF-företagande varje år. Under läsåret 2010/2011 deltog 417 av totalt 550 UF-elever från hela länet som utställare på mässan vilket synliggör storleken på arrangemanget. Cirka 60 personer från näringsliv och organisationer rekryteras årligen till jurygrupper kring de 13 tävlingar som arrangeras regionalt. Hela UF-året inklusive mässarrangemanget är omfattande, både i tid och i kostnader räknat. Förutom support och service genomförs skolbesök och grundutbildningar i koncepten, helt kostnadsfritt för skolorna.

Idéspredning och samverkan är ytterligare ett inslag och ett av organisationens syften är att vara en bro mellan skola och näringsliv och framför allt verka för ökad företagsamhet och ett ökat entreprenörskap. Regelbunden kommunikation och relationsskapande är viktiga inslag i föreningens arbete, liksom arbetet med att säkerställa finansieringen.

Historik -organisation

Ung Företagsamhet har funnits i Sverige i mer än 30 år. Den ideella föreningen Ung företagsamhet i Västmanland bildades 1995 och har sedan starten haft sin hemvist i Västerås men verkar över hela länet. I takt med kännedom om föreningen och dess erbjudande till länets skolor och expansion av antal elever och skolor som använder konceptet UF-företagande, har föreningen ökat bemanningen successivt och har idag två heltidsanställda. Uppdraget har utvecklats genom åren och ställer allt högre krav på kompetens hos medarbetare i föreningen. Från att drivas av eldsjälur och unga anställda har föreningen vidareutvecklats och är idag en etablerad aktör och samarbetspartner till många skolor och kommuner. Föreningens anställda utgörs idag av högskoleutbildad personal från områdena utbildning, kommunikation och innovation. Genomsnittlig anställningstid och ålder har stigit på senare år.

Utbildningsnivå

Folkmängd 25-64 år efter utbildningsnivå 2010

Västmanlands län	Antal			Andelar (%)		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Folk-/grundskola	8 440	10 683	19 123	13,5	16,4	15
Gymnasium högst 2 år	17 487	20 314	37 801	27,9	31,2	29,6
Gymnasium 3 år	12 396	14 204	26 600	19,8	21,8	20,8
Eftergymnasial utbildning, mindre än 3 år	9 024	8 923	17 947	14,4	13,7	14,1
Eftergymnasial utbildning, 3 år eller mer	14 214	9 634	23 848	22,7	14,8	18,7
Forskarutbildning	198	551	749	0,3	0,8	0,6
Uppgift saknas	815	831	1 646	1,3	1,3	1,3
Samtliga (hela befolkningen)	62 574	65 140	127 714	100	100	100

Riket	Antal			Andelar (%)		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Folk-/grundskola	293 566	401 531	695 097	12,2	16,3	14,3
Gymnasium högst 2 år	593 221	677 415	1 270 636	24,7	27,5	26,1
Gymnasium 3 år	452 894	499 198	952 092	18,9	20,2	19,6
Eftergymnasial utbildning, mindre än 3 år	367 830	348 471	716 301	15,3	14,1	14,7
Eftergymnasial utbildning, 3 år eller mer	633 712	457 730	1 091 442	26,4	18,6	22,4
Forskarutbildning	21 441	34 381	55 822	0,9	1,4	1,1
Uppgift saknas	34 501	46 853	81 354	1,4	1,9	1,7
Samtliga (hela befolkningen)	2 397 165	2 465 579	4 862 744	100	100	100

Källa: Statistiska Centralbyrån

Senast uppdaterad: 2011-04-20

Sysselsättning och arbetslöshet/ungdomsarbetslöshet

Förvärvsarbetande kvinnor och män efter bransch 2009 (SNI 2007)

Näringsgren	Antal Västmanlands län			Antal Riket			Andel kvinnor Västmanlands län (%)	Andel kvinnor Riket (%)
	kvinnor	män	totalt	kvinnor	män	totalt		
Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske	355	338	1 693	15 526	672	198	21	20,4
Tillverkning och utvinning	5 433	745	178	142 463	748	211	23,4	23,9
Energiförsörjning; miljöverksamhet	300	012	1 312	10 311	464	775	22,9	23
Byggverksamhet	644	922	7 566	22 737	795	532	8,5	7,9
Handel	5 389	915	12	239 503	115	618	43,8	45,2
Transport och magasinering	987	265	4 252	49 360	227	587	23,2	22,6
Hotell- och restaurangverksamhet	1 297	109	1	2 406	71 002	814	53,9	54,7
Information och kommunikation	844	764	2 608	52 018	902	920	32,4	31,4
Finans- och försäkringsverksamhet	626	451	1 077	47 305	582	887	58,1	53,2
Fastighetsverksamhet	659	026	1 685	24 607	905	512	39,1	37
Företagstjänster	4 597	456	5	202 508	188	696	45,7	44,2
Offentlig förvaltning och försvar	3 329	337	2	5 666	134 859	551	58,8	56,1
Utbildning	9 185	656	2	333 986	494	480	77,6	75
Vård och omsorg; sociala tjänster	14 917	800	2	580 225	957	182	84,2	82,9
Kulturella och personliga tjänster	2 335	543	1	3 878	106 896	128	60,2	57,2
Näringsgren okänd	525	465	990	25 715	180	895	53	56
Totalt	51 422	804	108	2 059	2 221	4 280	47,5	48,1

Källa: SCB

Den enskilt största branschen i Västmanlands län är ”Tillverkning och utvinning”. Mer än var femte (21,4 procent) förvärvsarbetande återfinns i den branschen att jämföra med rikets 13,9 procent. Länets dominans av tillverkande industrier består således, men mycket har förändrats inom branschen när det gäller karaktären i arbetena. Den näst största branschen i länet är ”Vård och omsorg, sociala tjänster”, där närmare 18 000 förvärvsarbetande återfinns. Det motsvarar drygt 16 procent av alla förvärvsarbetande.

Det är samma andel som i riket i stort. ”Handel”, ”Utbildning ” och ”Företagstjänster” är de branscher som kommer efter ”Vård och omsorg”. Totalt i länet är drygt 108 000 personer förvärvsarbetande i länet. Det motsvarar 2,53 procent av alla förvärvsarbetande att jämföra med länets andel av rikets befolkning som är 2,68 procent.

Fördelningen mellan kvinnor och män inom respektive bransch är mycket lika den som finns i riket. Dock är kvinnorepresentationen i ”Finans- och försäkringsverksamhet” högre i Västmanland än i riket.

Förvärvsarbetande per bransch 2001-2009 (SNI 2007). Västmanlands län

Näringsgren	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske	1 649	1 582	1 517	1 648	1 634	1 509	1 530	1 634	1 693
Tillverkning och utvinning	26 717	26 993	26 285	26 277	25 035	25 547	26 882	26 276	23 178
Energiförsörjning; miljöverksamhet	1 151	1 502	1 598	1 622	1 612	1 637	1 635	1 407	1 312
Byggverksamhet	6 822	7 156	7 092	6 960	6 930	7 902	7 652	7 744	7 566
Handel	11 144	11 177	12 213	12 263	11 928	12 496	12 666	12 911	12 304
Transport och magasinering	5 016	5 165	4 268	4 367	4 343	4 388	4 487	4 546	4 252
Hotell- och restaurangverksamhet	2 004	2 032	2 022	2 238	2 221	2 283	2 520	2 513	2 406
Information och kommunikation	2 857	2 872	2 641	2 853	3 396	2 459	2 509	2 686	2 608
Finans- och försäkringsverksamhet	992	1 065	1 070	1 061	1 039	1 085	1 070	1 104	1 077
Fastighetsverksamhet	1 575	1 620	1 490	1 539	1 535	1 608	1 704	1 593	1 685
Företagstjänster	8 572	7 396	7 213	7 653	8 365	8 690	9 296	10 283	10 053
Offentlig förvaltning och försvar	5 108	5 363	5 448	5 651	5 631	5 842	5 953	5 727	5 666
Utbildning	11 351	11 748	11 800	11 615	11 749	11 736	11 860	12 098	11 841
Vård och omsorg; sociala tjänster	14 734	16 928	17 151	17 363	17 569	17 795	17 965	17 642	17 717
Kulturella och personliga tjänster	3 808	3 973	3 828	4 094	4 077	4 052	4 002	3 844	3 878
Näringsgren okänd	3 728	2 048	1 179	1 430	1 024	1 035	1 009	1 032	990
Totalt	107 227	108 619	106 815	108 633	108 087	110 065	112 741	113 040	108 226

Källa: SCB

Antalet förvärvsarbetande har utvecklats mycket svagt i länet under perioden år 2001 till år 2009. Ökningen mellan dessa år är blygsamma 999 fler förvärvsarbetande. Utvecklingen har varit skiftande över åren med både tillbakagångar och ökning, men minskningen mellan de senaste åren 2008 och 2009 har varit stor. Antalet förvärvsarbetande sjönk med drygt 4 800 personer mellan år 2008 och 2009. Det är en minskning med drygt 4 procent mellan dessa år.

”Tillverkning och utvinning” som år 2002 hade närmare 27 000 förvärvsarbetande har

sedan dess minskat med 3 815 förvärvsarbetande. Antalet förvärvsarbetande har ökat inom "Energiförsörjning och miljöverksamhet", "Byggverksamhet", "Handel", "Hotell- och restaurangverksamhet", "Finans- och försäkringsverksamhet", "Fastighetsverksamhet", "Företagstjänster" "Offentlig förvaltning och försvar", "Utbildning", "Vård och omsorg" och "Kulturella och personliga tjänster". Den har minskat inom "Transport och magasinering", "Information och kommunikation" och som tidigare nämnts inom "Tillverkning och utvinning". "Jordbruk, skogsbruk jakt och fiske" har i stort varit oförändrad under 2000-talet.

Öppet arbetslösa kvinnor och män, årsmedeltal 2010

Arbetslösa i åldern 16-64 år jämfört med befolkningen i samma ålder

Kommun/Region	Kvinnor		Män	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Arboga	142	3,6	185	4,5
Fagersta	108	3	151	3,9
Hallstahammar	192	4,3	241	5,1
Kungsör	97	4	116	4,6
Köping	329	4,4	475	5,9
Norberg	47	2,8	58	3,2
Sala	257	3,9	292	4,3
Skinnskatteberg	38	2,8	57	3,9
Surahammar	119	4	134	4,2
Västerås	1 668	3,9	2 091	4,7
Västmanlands län	2 996	3,9	3 800	4,7
Riket	103 134	3,5	127 920	4,2

Källa: Arbetsförmedlingen

Den öppna arbetslösheten för kvinnor räknat som årsmedeltal år 2010 var för kvinnor i Västmanlands län 3,9 procent, vilket är något högre än i riket totalt. Arbetslösheten för kvinnor mätt på detta sätt är högst i Köping och Hallstahammar. I Västerås är den kvinnliga öppna arbetslösheten lika med länets.

Även den öppna arbetslösheten för männen är högre i Västmanlands län än vad den är i riket. I riket är den öppna arbetslösheten 4,2 procent i åldrarna 16-64 år att jämföra med 4,7 procent i länet. Västerås har även för männen samma nivå på den öppna arbetslösheten som den i länet. Köping och Hallstahammar har den högsta öppna arbetslösheten för män i länet.

Öppet arbetslösa samt sysselsatta i arbetsmarknadsprogram 2010. Årsmedeltal

Kommun/Region	Öppet arbetslösa		I arbetsmarknads-program		Arbetslösa samt i program	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Arboga	328	4,1	393	4,9	722	9
Fagersta	259	3,5	265	3,6	524	7
Hallstahammar	433	4,7	384	4,2	817	8,9
Kungsör	213	4,3	178	3,6	390	7,9
Köping	805	5,2	753	4,9	1 558	10,1
Norberg	106	3	121	3,4	227	6,4
Sala	549	4,1	463	3,5	1 013	7,6
Skinnskatteberg	95	3,4	84	3	179	6,4
Surahammar	255	4,1	225	3,7	480	7,8
Västerås	3 762	4,3	3 198	3,7	6 960	8
Västmanlands län	6 805	4,3	6 065	3,8	12 870	8,1
Riket	231 288	3,9	179 768	3	411 056	6,9

Källa: Arbetsförmedlingen

Drygt 8 procent av befolkningen i åldern 16-64 år befinner sig endera i arbetsmarknadsåtgärder eller är öppet arbetslösa. Det är drygt 1 procentenhet högre än i riket totalt. Mätt på detta sätt är den totala arbetslösheten störst i Köping och lägst i Norberg och Skinnskatteberg. I Västerås ligger talen i nivå med länets siffror. Störst andel arbetslösa i olika åtgärdsprogram finns i Arboga och lägst i Skinnskatteberg.

Öppet arbetslösa efter åldersgrupp 2010. Årsmedeltal Kvinnor

Kommun/Region	Kvinnor				
	18-24 år	25-44 år	45-54 år	55-64 år	Totalt
Arboga	29	63	28	22	142
Fagersta	31	51	14	12	108
Hallstahammar	31	103	36	21	191
Kungsör	17	41	23	16	97
Köping	67	152	67	42	328
Norberg	10	22	6	9	47
Sala	61	130	40	26	257
Skinnskatteberg	11	13	8	5	38
Surahammar	23	64	19	14	119
Västerås	337	862	300	168	1 667
Västmanlands län	617	1 501	540	335	2 993
Riket	18 238	53 856	18 411	12 522	103 026

Av alla öppet arbetslösa kvinnor i Västmanlands län är 21 procent i åldern 18-24 år. Motsvarande siffra i riket är 18 procent. Ungdomsarbetslösheten bland kvinnor är högst i Fagersta där 29 procent av de öppet arbetslösa är i åldern 18-24 år.

Öppet arbetslösa efter åldersgrupp 2010. Årsmedeltal

Män

Kommun/Region	Män				
	18-24 år	25-44 år	45-54 år	55-64 år	Totalt
Arboga	39	76	39	30	185
Fagersta	31	71	27	22	151
Hallstahammar	49	105	44	42	241
Kungsör	18	46	29	23	116
Köping	85	242	73	75	474
Norberg	11	21	12	15	58
Sala	78	124	47	42	292
Skinnskatteberg	12	19	13	12	57
Surahammar	33	53	23	26	134
Västerås	427	1 026	356	280	2 089
Västmanlands län	784	1 783	661	568	3 797
Riket	23 658	60 665	23 769	19 681	127 773

Av alla öppet arbetslösa män är 21 procent i Västmanlands län i åldersintervallet 18-24 år. Motsvarande andel i riket är 19 procent. Högst andel öppet arbetslösa män i åldrarna 18-24 år finns i Sala (27 procent) och i Surahammar (25 procent).

Arbetslösa totalt

Kommun/Region	Totalt				
	18-24 år	25-44 år	45-54 år	55-64 år	Totalt
Arboga	68	139	68	52	327
Fagersta	63	122	40	34	259
Hallstahammar	80	208	81	63	432
Kungsör	35	87	51	39	212
Köping	152	394	140	116	802
Norberg	21	43	17	24	106
Sala	139	254	87	68	548
Skinnskatteberg	23	32	22	18	95
Surahammar	56	116	41	40	254
Västerås	764	1 888	655	449	3 756
Västmanlands län	1 402	3 284	1 202	903	6 790
Riket	41 895	114 521	42 180	32 203	230 799

Källa: Arbetsförmedlingen

Närmare 6 800 personer är öppet arbetslösa i Västmanlands län räknat som årsmedeltal under år 2010. Det är strax under tre procent av alla öppet arbetslösa i riket och är något högre än vad länets andel av rikets befolkning är. 21 procent av de öppet arbetslösa är ungdomar i åldrarna 18-24 år. Motsvarande andel i riket är 18 procent.

Nattbefolkningens förvärvsfrekvens 2009 i åldersgrupper

Kvinnor och män

Kommun/Region	16-19 år	20-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-64 år	65-74 år	20-64 år
Arboga	13,3	47,7	69,8	81,5	80,5	70,5	11,8	73,1
Fagersta	12,2	53,3	72,8	82,3	82,8	65,8	9,7	73,5
Hallstahammar	13,9	50,7	72,3	82	80,6	66,9	10,3	73,1
Kungsör	11	54,1	76,2	84,2	80,7	71,3	12,7	76
Köping	11,2	49,4	66,5	80,6	80,8	67,9	11,8	71,6
Norberg	11,2	52,1	76,2	80,5	84,4	67	13,4	74
Sala	13,4	58,6	74,7	83,9	84,6	72,6	13,8	77
Skinnskatteberg	8,8	55,5	75,4	81,1	79,7	64,4	10,4	72,2
Surahammar	12,7	53,5	78,2	85,1	80	67,9	9,1	75,2
Västerås	14,8	51,2	71,8	83	80,7	69,3	13,7	73,6
Västmanlands län	13,7	51,7	72	82,7	81,2	69	12,6	73,7
Riket	16	52,4	73	83,3	82,3	70,4	14,1	74,6

Förvärvsfrekvensen brukar beräknas för åldersgruppen 20-64 år och uttrycks som andel förvärvsarbetande i denna åldersgrupp. I riket är 74,6 procent av befolkningen i åldern 20-64 år förvärvsarbetande. I Västmanlands län är förvärvsfrekvensen för samma åldersgrupp 73,7 procent. I tre kommuner i länet överstiger den totala förvärvsfrekvensen för män och kvinnor rikets nivå, nämligen i Kungsör, Sala och Surahammar. I Västerås är nivån nära nog lika med rikets nivå. Förvärvsfrekvensen i länet understiger rikets i alla åldrar. Skillnaden är störst för de allra yngsta och de allra äldsta.

Utrikes födda

Utrikesfödda kvinnor och män 2010-12-31

Kommun/Region	Antal utrikesfödda		Befolkning		Andel utrikesfödda (%)	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Arboga	687	573	6 666	6 619	10,3	8,7
Fagersta	1 253	1 188	6 177	6 266	20,3	19
Hallstahammar	1 328	1 267	7 647	7 528	17,4	16,8
Kungsör	507	448	3 994	4 095	12,7	10,9
Köping	2 171	1 923	12 472	12 433	17,4	15,5
Norberg	311	243	2 837	2 886	11	8,4
Sala	1 016	917	10 791	10 744	9,4	8,5
Skinnskatteberg	330	304	2 169	2 276	15,2	13,4
Surahammar	934	895	4 889	5 060	19,1	17,7
Västerås	12 855	11 876	69 064	68 143	18,6	17,4
Västmanlands län	21 392	19 634	126 706	126 050	16,9	15,6
Riket	711 846	673 083	4 725 326	4 690 244	15,1	14,4

Källa: SCB

Senast uppdaterad: 2011-03-01

I alla länets kommuner är andelen utrikesfödda kvinnor större än andelen utrikesfödda män mätt mot varje kommuns befolkningsstorlek.

Sammanräknad förvärvsinkomst, medelinkomst för boende 31 december 2009.

Befolkning 20+ år

Inkomstår 2009.

Källa: SCB, statistiska databaser.

Region	Medelinkomst			Månadsbelopp tkr		
	Män	Kvinnor	Totalt	Män	Kvinnor	Totalt
Västerås	299,2	209,4	253,6	24,9	17,5	21,1
Länet	283,2	202,2	242,3	23,6	16,9	20,2
Riket	285,3	210,2	247,2	23,8	17,5	20,6

Pendling inom och utom länet

Arbetspendling inom länet 2009

Kvinnor

Bostads-kommun	Arbetsställe kommun									
	Arboga	Fagersta	Hallstahammar	Kungsör	Köping	Norberg	Sala	Skinnskatteberg	Surahammar	Västerås
Arboga	1 735	1	8	98	273		7	1	3	121
Fagersta	1	1 989	7		4	59	4	39	36	106
Hallstahammar	14	13	1 823	7	102		6	3	76	786
Kungsör	112		11	927	284		1	3	2	76
Köping	159	9	118	153	3 773		3	13	7	436
Norberg		285	2	1	1	569	15	1	8	47
Sala							3			
	1	24	4	1	5	10	117	1	10	712
Skinnskatteberg	3	86	5	4	86	7	1	579	11	46
Surahammar	4	30	96	1	9	2	11	11	1 085	636
Västerås	43	74	430	26	212	7	303	10	159	25 467

Den inomregionala pendlingen är starkt beroende på kommunikationsmöjligheter och naturligtvis utbudet av arbetstillfällen. Kvinnor pendlar ofta på mindre avstånd än vad männen gör och inte alls i samma utsträckning. Tabellen ovan visar det kvinnliga förvärvsarbetet och hur det fördelar sig mellan bostadskommun och arbetsställe kommun. Ett exempel för att förtydliga. Av de västeråskvinnor som har en arbetsplats i länet åker 43 till Arboga, 74 till Fagersta osv, medan 25 467 har ett arbete i sin bostadskommun (Västerås).

Män

Bostads-kommun	Arbetsställe kommun									
	Arboga	Fagersta	Hallstahammar	Kungsör	Köping	Norberg	Sala	Skinnskatteberg	Surahammar	Västerås
Arboga	1 770	4	16	88	374		3	2	2	150
Fagersta	4	2 294	5	1	11	65	9	39	60	89
Hallstahammar	15	9	1 732	9	145	1	7	6	75	1 035
Kungsör	124		15	890	381		1		3	92
Köping	212	17	120	112	4 059	1	13	31	29	481
Norberg	1	314	2	1		637	19	5	9	34
Sala							3			
	2	22	12	3	9	18	189	2	19	947
Skinnskatteberg	1	135	7	3	126	4	1	560	17	67
Surahammar	5	39	155	1	38	2	14	6	1 124	837
Västerås	94	107	463	40	270	22	322	18	267	26 025

Kvinnor och män

Bostads-kommun	Arbetsställekommun									
	Arboga	Fagersta	Hallstahammar	Kungsör	Köping	Norberg	Sala	Skinnskatteberg	Surahammar	Västerås
Arboga	3 505	5	24	186	647		10	3	5	271
Fagersta	5	4 283	12	1	15	124	13	78	96	195
Hallstahammar	29	22	3 555	16	247	1	13	9	151	1 821
Kungsör	236		26	1 817	665		2	3	5	168
Köping	371	26	238	265	7 832	1	16	44	36	917
Norberg	1	599	4	2	1	1 206	34	6	17	81
Sala	3	46	16	4	14	28	6 306	3	29	1 659
Skinnskatteberg	4	221	12	7	212	11	2	1 139	28	113
Surahammar	9	69	251	2	47	4	25	17	2 209	1 473
Västerås	137	181	893	66	482	29	625	28	426	51 492

Källa: Statistiska Centralbyrån

Utpendlingen inom Västmanlands län från Västerås är störst till Hallstahammar, Sala, Köping och Surahammar. Starka regionala samband finns också i den så kallade KAK-regionen med Köping, Arboga och Kungsör kommuner. Skinnskattebergs beroende av goda pendlingsmöjligheter till Fagersta och Köping är också tydligt. Till Västerås finns stor inomregional inpendling från Hallstahammar, Sala och Surahammar.

Utpendling från Västerås till andra län

	Män	Kvinnor	Båda könen
Totalt	6 240	3 685	9 925
Stockholms län	2 309	1 057	3 366
Västmanlands län	1 603	1 264	2 867
Södermanlands län	618	459	1 077
Uppsala län	610	408	1 018
Örebro län	187	106	293
Övriga län	913	391	1 304

Inpendling till Västerås från andra län

	Män	Kvinnor	Båda könen
Totalt	7 092	4 973	12 065
Västmanlands län	3 732	2 966	6 698
Uppsala län	832	648	1 480
Södermanlands län	793	465	1 258
Stockholms län	682	386	1 068
Örebro län	244	155	399
Övriga län	809	353	1 162

Betydelsen av funktionella regioner

Det finns många och olika förklaringar till varför vissa regioner växer och andra inte. Det kan exempelvis handla om tillgång till vissa råvaror, högre utbildning, viktiga transportleder, boendemiljöns attraktivitet, det historiska arvet, m m. Bland alla förklaringsfaktorer särskiljer sig dock *den lokala marknadens* eller *regionens storlek* som en av de mest betydelsefulla förklaringarna. Det finns få statistiska samband som är så entydigt robusta som det mellan regioners storlek och tillväxt. Större regioner har generell exempelvis:

- en snabbare befolkningstillväxt
- mer positiv sysselsättningsutveckling
- högre utbildningsnivå
- högre löner
- bättre tillgång till service av olika slag

I takt med att företag och verksamheter tenderar att bli allt mer specialiserade krävs samtidigt ett allt större marknadsunderlag. Exempelvis koncentreras en allt större del av handeln till färre, men större, enheter som i gengäld kan erbjuda ett väsentligt bredare utbud. På samma sätt koncentreras en ökande andel av den kvalificerade sjukvården, i takt med att den blir allt mer specialiserad och därmed kräver ett större patientunderlag.

Ekonomins tilltagande specialisering är knappast något nytt, utan i själva verket drivkraften bakom en trendmässigt tilltagande urbanisering. Den s k globaliseringen är i första hand ett uttryck för att *marknaden* för allt fler verksamheter är global idag. Det är dock inget nytt fenomen. Beroende av vår omvärld har ständigt ökat.

Inte minst är konsekvenserna av samspelet mellan en tilltagande specialisering och behovet av vidgade marknadsunderlag tydliga på arbetsmarknaden. När utbildningsnivån hos befolkningen och kunskapskraven på arbetskraften ökar krävs helt enkelt större arbetsmarknader för matchningen mellan utbud och efterfrågan skall fungera.

Fram till början av 1970- talet skedde anpassningen till arbetsmarknadens förändrade krav till stor del genom att människor flyttade till de platser där jobben fanns. När allt fler kunde skaffa sig bil och kollektivtrafiken byggdes ut i och omkring våra större städer ökade friheten radikalt att välja jobb och bostad inom ett väsentligt större geografiskt område än tidigare. Istället för att flytta valde allt fler människor att pendla mellan bostad och arbete.

Utvecklingen har inneburit att allt fler bor en kommun och jobbar i en annan. Fram till idag har andelen ökat till omkring en tredjedel av alla sysselsatta.

Fler med större arbetsmarknader

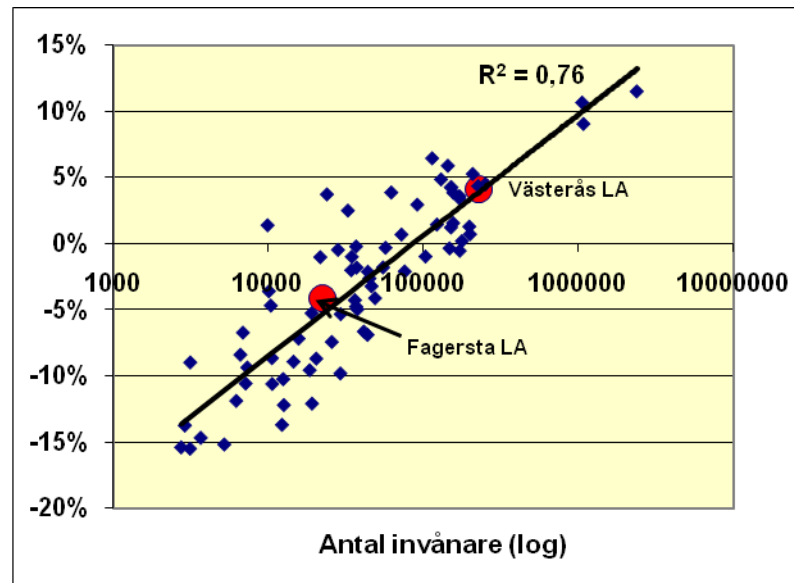
Idag uppgår antalet funktionella arbetsmarknader (lokala arbetsmarknader) i Sverige till 75. Störst är Stockholms lokala arbetsmarknad, som utöver samtliga kommuner i Stockholms län omfattar större delen av Uppland och ett antal kommuner i Södermanland. Minst är Sorsele lokala arbetsmarknad, som bara består av Sorsele kommun och har mindre än tretusen invånare.

Västmanland består idag av två arbetsmarknadsregioner.

Det är dels Västerås lokala arbetsmarknad (Surahammar, Kungsör, Hallstahammar, Västerås, Sala, Köping, Arboga), dels Fagerstas arbetsmarknadsregion (Fagersta, Skinnskatteberg och Norberg). Västerås LA är Sveriges femte största lokala arbetsmarknad, näst storstadsregionerna och Linköpings arbetsmarknadsregion. Fagerstas lokala arbetsmarknad hör till en av de mindre och har endast knappt 23 000 invånare.

Antalet lokala har minskat mycket kraftigt sedan år 1970, då motsvarande antal var 187. Den största förändringen i Västmanland sedan under de senaste 20 åren är att Kungsör, Köping och Arboga inte längre utgör en egen arbetsmarknadsregion, utan räknas idag som en del av Västeråsregionen. Fagerstas arbetsmarknadsregion har dock inte förändrats under perioden.

Diagram 1 Antal invånare (log) och befolkningsförändring år 1999 – 2009 per lokal arbetsmarknad.

Av diagram 1 framgår antalet invånare och förändring av antalet invånare år 1999 till 2009. Västerås LA hör till en av landets största och följaktligen en av landets snabbast växande, medan det omvända gäller för Fagerstas LA. Tre fjärdedelar ($R^2 = 0,76$) av skillnaderna av befolkningstillväxt mellan landets lokala arbetsmarknader förklaras av regionens storlek (antalet invånare). I princip växer inga lokala med färre än hundra tusen invånare. Några undantag finns dock, och det är framför allt gränsregioner. Det gäller exempelvis Strömstads LA, som allt mer integreras i Osloreregionen.

<p>Alkohol, narkotika, dopning och tobak ANDT</p> <p>Strategi finns Parter: Länsstyrelsen, Landstinget, Polismyndigheten och Västmanlands Kommuner och Landsting</p>	<p>Huvudmännen har tillsammans med Länsstyrelsen ansvar för att samordna och utveckla det förebyggande arbetet mot alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT) i länet.</p> <p>Det sker genom olika samordnade insatser på regional nivå, genom utbildning och stöd till kommuner och genom tillsyn av kommunernas kontroll av exempelvis åldersgränser, serveringstillstånd och rökförbud i offentliga miljöer.</p> <p>Det förebyggande arbete utgår från den nationella ANDT-strategi som riksdagen antog i mars 2011 ("En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken", proposition 2010/11:47). Det övergripande målet för ANDT-politiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. Strategin pekar ut riktningen för ANDT-politiken under åren 2011-2015 och kompletteras med årliga åtgärdsprogram.</p>
<p>Kvinnofrid</p> <p>Strategi finns Parter: Länsstyrelsen, Landstinget, Polismyndigheten och Västmanlands Kommuner och Landsting</p>	<p>Länsstyrelsen leder en Regional samverkansgrupp för kvinnofrid som består av representanter från kommunerna i länet, landstinget, polisen samt Västmanlands kommuner och landsting (VKL). Samverkansgruppen arbetar med länsövergripande frågor som har till syfte att förebygga mäns våld mot kvinnor, motverka hedersrelaterat våld och förtryck, samt att bekämpa människohandel och prostitution. I det arbetet innefattas att utveckla det stöd och hjälp som utsatta kvinnor och barn har tillgång till i länet, samt att förebygga våld i nära relation, bl a genom stöd till män som vill sluta slå.</p>
<p>Folkhälsoarbete</p>	<p>Kompetenscenter för hälsa (KCH) är en landstingsövergripande verksamhet i nära kontakt med såväl politik som koncernledning. Verksamheten bedrivs både på det strategiska och operativa planet och omfattar förutom folkhälsorapportering och kunskapsförmedling, att vara ett stöd, både metodiskt och processinriktat för landstingets olika verksamheter. Därtill ingår i KCH:s uppdrag att verka i nära samverkan med såväl länets kommuner, myndigheter och privata vårdgivare för att förbättra levnadsvanorna och livsvillkoren för hela befolkningen i länet. Långsiktigt är målet en förbättrad hälsa både fysiskt och psykiskt.</p>

	<p>Det övergripande nationella målet för folkhälsa är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. I de nationella riktlinjerna betonas också att det är landstingen i samverkan med kommuner och andra aktörer som har ansvaret för det lokala och regionala folkhälsoarbetet. I Landstingsplanen för Västmanlands län 2011-2013 anges de nationella målområdena enligt Prop. 2007/2008:110 som vägledande också för länets folkhälsoarbete. Särskilt framhålls målområde 6, som innebär att genomföra insatser för en mer hälsofrämjande hälso – och sjukvård.</p> <p>Exempel på arbeten för befolkningen som återfinns på www.ltv.se</p>
Smittskydd	<p>Smittskydd är en länsövergripande myndighet, som planerar, organiserar och leder smittskyddsarbetet. Verksamheten syftar till att förebygga och minska risker för spridning av smittsamma sjukdomar till och mellan människor. Arbetet sker genom övervakning, smittspårning, förebyggande arbete, information, utbildning mm. Verksamheten regleras i smittskyddslagen där smittskyddsläkarens ansvar är:</p> <ul style="list-style-type: none"> • att planera, organisera och leda smittskyddet i länet • verka för samordning och likformighet av smittskyddsverksamheten • verka för att förebyggande åtgärder vidtas • fortlöpande följa smittskyddsläget i landstinget • bistå kommuner, läkare och andra som arbetar med smittskydd • undervisa berörd personal • lämna allmänheten råd och upplysningar i smittskyddsfrågor • ge råd och anvisningar till grupper som är särskilt utsatta för smittrisk • följa att vårdgivare vidtar åtgärder för att förebygga smittspridning • skyndsamt underrätta vårdgivare om brister i att förebygga smittspridning förekommer samt även i övrigt verka för ett effektivt smittskydd
Vårdhygien	<p>Understödjer säkrandet av optimal kvalitet i vården genom att som rådgivande expertinstans i vårdhygieniska frågor aktivt bidra till att förebygga uppkomst och spridning av vårdrelaterade infektioner och antibiotikaresistens. Hygiensjuksköterskor finns anställda inom LtV och betjänar landsting och kommuner.</p> <p>Rådgivning Epidemiologisk övervakning Kartläggning utbrott</p>

	<p>Informera om åtgärder Undervisning Rekommendationer för vårdlokaler Rådgivning vid inköp av produkter/apparater</p>
<i>Ungdomsmottagningar</i>	<p>Hos oss möter du barnmorskor, sjuksköterskor och kuratorer, läkare eller gynekolog för de som är upp till och med 20-25 år. Individuell rådgivning, Undersökning och behandling, Undervisning i sex och samlevnad, Preventivmedelsrådgivning, Tobaks- och droginformation</p>
Samordningsförbunden Västerås, KAK, Norra Västmanland	<p>I samordningsförbunden ingår fyra myndigheter: försäkringskassan, arbetsförmedlingen, landsting och kommuner. Syftet är att gemensamt arbeta med rehabilitering av långtidssjukskrivna</p>
Gemensam nämnd Samverkan mellan landsting och kommun i SOL och HSL frågor samt driftnämnd för hjälpmedelscentrum	<p>Den gemensamma nämnden består av 15 ledamöter, varav landstinget utser fem ledamöter/ersättare och respektive kommun en ledamot/ersättare vardera. Uppdraget är att tillhandahålla tekniska hjälpmedel enligt gällande lagstiftning och antagna policydokument. Nämnden utgör också ett forum för landstinget och länets kommuner avseende gemensamma hälso- och sjukvårdsfrågor samt omvårdnadsfrågor.</p> <p>Alla avtal/överenskommelser uppräknade nedan finns att hämta på www.vkl.se: Ekonomisk reglering för samordningfunktionen inkontinens</p> <p>Individuell plan</p> <p>Avtal om läkarmedverkan i särskilda boenden (bifogat avtal är ett exempel hämtat från Köpings kommun)</p> <p>Egenvård med kompletterande bilagor</p> <p>Ansvarsfördelning Enteral Nutrition och Kosttillägg.</p> <p>Samordning av insatser för habilitering och rehabilitering</p> <p>ApoDos-rutin</p> <p>Informationsöverföring och samordnad vårdplanering</p>

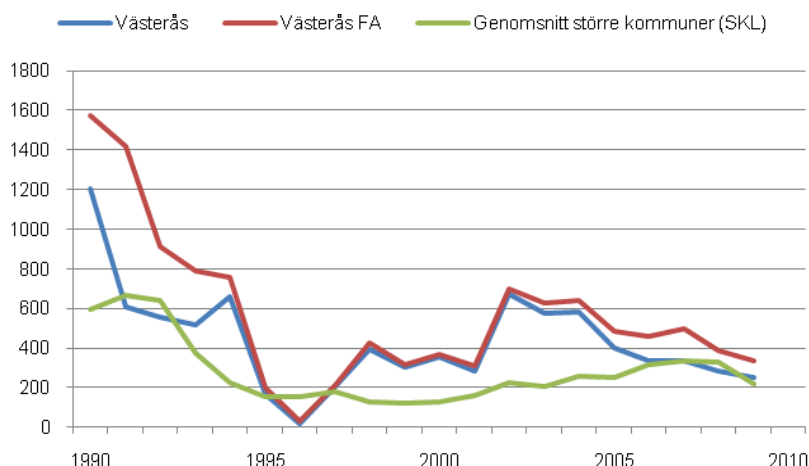
	<p>Samverkansavtal gällande vuxna personer med psykiska funktionshinder</p> <p>Samverkansavtal gällande barn och ungdomar med psykiska funktionshinder</p> <p>Samverkansavtal och Reglemente för Gemensamma Nämnden samt arbetsordning för Tjänstemannaberedningen</p>
Västmanlands kommuner och landsting (VKL)	Västmanlands Kommuner och Landsting är en ideell förening som består av länets kommuner samt Landstinget Västmanland. Föreningen samverkar med förbundet Sveriges Kommuner och Landsting (sammanslagningen av Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet). avtal/överenskommelser att hämta på www.vkl.se
E-tjänster	Ännu inte ett utvecklat samverkansområde men sannolikt ett kommande område
Läkemedel	<p>Läkemedelskommittén samverkar med länets kommuner gällande läkemedelsbehandling särskilt läkemedelsbehandling hos äldre. Kommunerna finns genom medicinskt ansvariga sköterskor representerade i Läkemedelskommittén. Kommittén bistår kommunerna vid upprättande av t ex rekommendationslistor för läkemedelsförråd vid särskilda boenden resp. mall för delegation till sjuksköterskor av läkemedelsordination – ”generella listan”.</p> <p>Genom samverkansprojekt mellan landsting och kommuner avseende läkemedelsgenomgångar uppnås en bättre ändamålsenlighet och högre säkerhet vid läkemedelsbehandlingen.</p> <p>Läkemedelskommittén medverkar också regelbundet vid kommunala temadagar (ex. Seniordagarna) riktade gentemot allmänheten</p> <p>Samverkan har också skett i framtagande av informationsmateriel kring äldre och läkemedel, friskvård och antibiotika samt med ungdomsmottagningar för framtagande av information kring preventivmedel.</p> <p>Samverkan kring vaccination mot HPV.</p>

Husprisutveckling

Bostadsbyggande i Västerås och närliggande kommuner

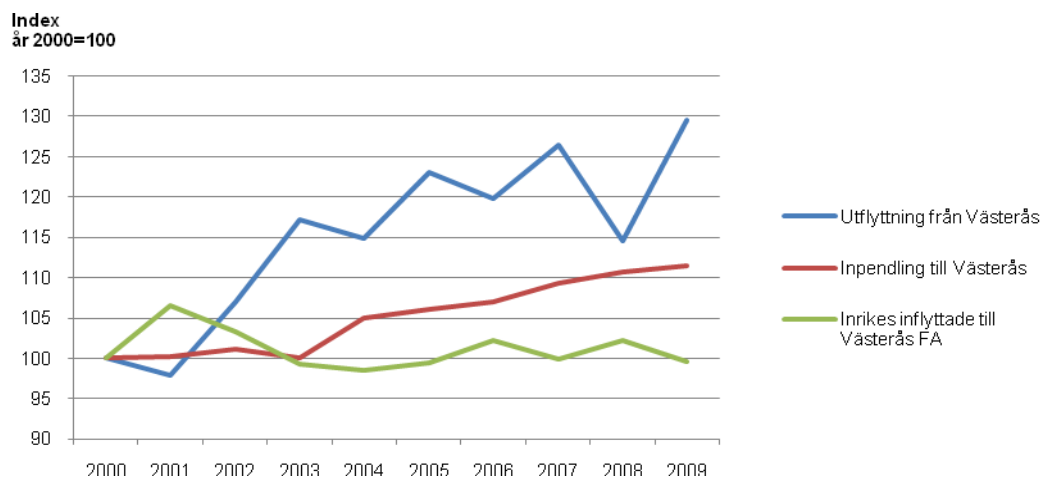
Västerås har historiskt haft ett relativt högt bostadsbyggande jämfört med andra större kommuner i landet, framförallt mellan åren 1998-2005. De senaste åren har nivåerna varit de samma för Västerås och jämförelsegruppen Större kommuner, ca 300-350 nya lägenheter per år. Noterbart i diagrammet är också att från och med år 2003 går det att urskilja bostadsproduktionen i övriga kommuner i Västerås FA-region. Under perioden 1995-2002 var nyproduktionen obefintlig i Västerås grannkommuner. Som ett resultat av Västerås kraftiga folkökningar under början av 2000-talet ökade trycket på bostadsmarknaden även i grannkommunerna och det blev för första gången på länge möjligt att uppföra nya bostäder som svar på en ökad efterfrågan.

Figur 8 | Färdigställda lägenheter i nyproducerade hus i Västerås stad, Västerås funktionella analysregion samt kommungruppen större kommuner 1990-2009

Under 2000-talet har utflyttningen från Västerås till övriga kommuner i egna FA-regionen ökat med 30 procent. Samtidigt har inpendlingen till Västerås från samma kommuner ökat med 10 procent. Det är ett tecken på att Västerås bostadsmarknad numera sträcker sig utanför kommunens administrativa gränser. Den totala inrikes inflyttningen till Västerås FA-region har däremot legat relativt konstant under hela 2000-talet.

Figur 9 | Utflyttning från Västerås till övriga kommuner i egna FA-regionen, pendling från övriga kommuner i Västerås FA-region till Västerås samt inrikes inflyttning till hela Västerås FA-region. Index, år 2000=100

Byggnationsplaner i Västerås grannkommuner

Västerås gränsar till ett antal kommuner som under årens lopp på olika sätt har försökt locka västeråsare att flytta till deras respektive kommun. Genom att satsa på framförallt byggandet av småhus har också flyttströmmen till dessa kommuner tidigare varit rätt omfattande. Vi har i det här avsnittet valt att väldigt översiktligt belysa planerna i de kommuner som ingår i Västerås FA-region samt Eskilstuna och Enköping.

Surahammar

Surahammar har haft en obetydlig småhusbyggnation under 2000-talet. Den stora planen är byggnation vid Långsjön söder om tätorten Surahammar och i direkt anslutning till kommungränsen mot Västerås. Vid full utbyggnad kan området rymma kring 80-100 småhus. Byggstart nära i tiden om efterfrågan finns. I övrigt finns också en plan för Östra Källberget i norra delen av tätorten Surahammar med plats för ett 20-tal villatomter. I övrigt finns enstaka tomter och en vision om att utveckla tätorten Virsbo med fler bostäder.

Hallstahammar

I Hallstahammar har det under 2000-talet byggts 130 småhus. Byggklara tomter finns både i tätorterna Hallstahammar, Kolbäck och Strömsholm. Uppskattningsvis finns ungefär ett drygt 70-tal byggklara tomter för småhus i kommunen.

Sala

I Sala har det byggts strax under 100 småhus under 2000-talet. I pågående och planerade byggprojekt finns utrymme för ett 20-tal radhus centralt, ett 20-tal tomter i Hammarhagen strax söder om Sala tätort. I ett område centralt i Sala, inte långt från järnvägen planeras för ett 40-tal småhus. I Ransta, den tätort som tidigare lockat fler västeråsare, finns nu drygt 10 tomter för småhus lediga.

Köping

I Köping har det byggts ca 130 småhus under 2000-talet. Idag erbjuds byggklara tomter i flera delar av kommunen. Totalt rör det sig om ca 50-60 tomter.

Arboga

I Arboga har drygt 40 nya småhus uppförts under 2000-talet. Idag finns planer för ca 75 nya småhus i områdena Säbylund och Södra Brattberget.

Kungsör

Nyproduktionen av småhus i Kungsör har varit blygsam under 2000-talet, drygt 20 nya småhus har uppförts. Ett pågående byggprojekt omfattar ett femtiotal småhus i området Skillinge.

Enköping

Enligt översiktsplanen skall siktet vara att bygga 125-315 lägenheter per år. I nyexploaterade bostadsområden finns visioner om 2 500-6 400 bostäder i nära anslutning till Mälaren och tätorten Enköping. Centralt planeras för flerbostadshus, bl a i pendlarnära lägen. Enköpings läge och kortare pendlingstid till Stockholm är naturligtvis en konkurrensfaktor att räkna med för Västerås.

Eskilstuna

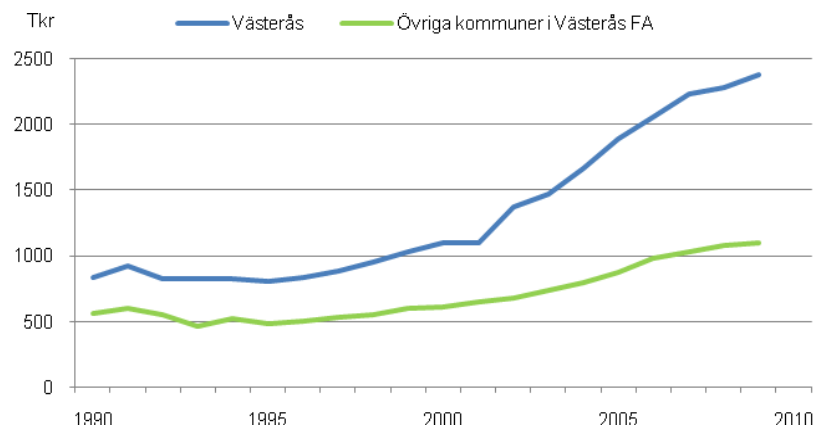
Eskilstuna räknar i sin översiktsplan från 2005 att bygga ungefär 360 lägenheter per år. Planer för nyexploatering finns främst i nära anslutning till tätorten Eskilstuna.

Småhuspriser

Utvecklingen ovan sammanfaller väl i tid med husprisernas kraftiga uppgång i Västerås under 2000-talet. Utvecklingen av småhuspriserna i regionen visar snittpriset på ett småhus var närmare 2,4 miljoner kronor i Västerås¹ år 2009. Snittpriset för övriga kommuner i FA-regionen var samma år ca 1,1 miljoner kronor. Bland de övriga kommunerna ligger Hallstahammar, Sala och Köping högst. I takt med fortsatt förbättrade kommunikationer inom Västerås FA-region finns det alltså goda privatekonomiska incitament att hitta ett boende inom regionen, men utanför centralorten.

.

Figur 10 | Köpeskilling för småhus (ej tomträtt), medelvärde

Statistiska centralbyrån
 Enheten för byggande, bostäder och fastigheter 2011-05-17
 Niclas Sjölund

**Prisstatistik för perioden februari 2011 - april 2011 jämfört med närmast föregående
 Tremånaders-period samt motsvarande period ett år tidigare**

**SMÅHUS PERMANENTBOSTAD
 PRISFÖRÄNDRING**

period	I PROCENT				Senaste
	K/T Föregående Föregående	K/T år år	K/T Föregående	FRÅN period	
KOMMUN	1002-1004	1011-1101	1102-1104		
Stockholm	1,48	1,51	1,53	+4	
Uppsala	1,59	1,66	1,64	+3	
Eskilstuna	1,54	1,50	1,48	-4	
Linköping	1,55	1,57	1,61	+4	
Norrköping	1,58	1,66	1,54	-2	
Jönköping	1,64	1,72	1,66	+1	
Malmö	1,41	1,43	1,42	+1	
Lund	1,54	1,57	1,55	+1	
Helsingborg	1,53	1,57	1,56	+2	
Göteborg	1,54	1,59	1,58	+3	
Örebro	1,55	1,57	1,55	0	
Västerås	1,47	1,52	1,45	-1	
Gävle	1,52	1,68	1,59	+4	
Umeå	1,51	1,50	1,55	+2	
Totalt dessa kommuner		1,53	1,57	1,55	+2
HELA RIKET		1,55	1,59	1,58	+2

K/T = Kvoten av Försäljningspriset/Taxeringsvärdet

OHÅLLBART LÅG INVESTERINGSKVOT I SVENSK INDUSTRI

2011-06-13 10:53

Den svenska industrin har återhämtat sig starkt efter krisen, men investeringskvoten är ohållbart låg. Det är också osäkert i vilken grad man kan se en normalisering av vinstläget inom industrin.

Det skriver Industrins ekonomiska råd i en rapport inför höstens avtalsrörelse.

Rådet konstaterar att produktionstillväxten i den svenska industrin har legat på 20-25 procent de senaste kvartalen jämfört med året innan och att produktionsnivån är tillbaka på samma nivå som före finanskrisen. Sysselsättningen i industrin har också börjat öka samtidigt som sysselsättningen stiger i industrinära verksamheter.

Industriföretagens lönsamhet har dessutom förbättrades från bottenåret 2009 till 2010.

Investeringskvoten, dvs investeringarna i förhållande till förädlingsvärdet,